

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної освіти та психології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Особливості емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного віку з
гіперактивним розладом та дефіцитом уваги

Виконала студентка групи СО-4(1)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Кривошеєва Катерина Романівна
Керівник: Лупінович С. М.
Рецензент: Лупінович С. М.
Нормоконтроль _____ Ю. В. Клочкова

Запоріжжя
2022 р.

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 46 с., , 4табл., 2 рис., 39 джерел, 11 додатків.

Об'єкт дослідження: емоційний інтелект дітей старшого дошкільного віку із гіперактивним розладом та дефіцитом уваги.

Предмет дослідження: виявлення особливостей емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного віку із гіперактивним розладом та дефіцитом уваги.

Мета: теоретично вивчити та емпірично дослідити рівні сформованості емоційного інтелекту у дітей старшого дошкільного віку з гіперактивним розладом та дефіцитом уваги.

Методи дослідження:

– теоретичні – вивчення та аналіз психолого-педагогічної наукової літератури; аналіз, синтез, порівняння та узагальнення матеріалів наукових, законодавчих і методичних джерел;

– емпіричні – проведення констатувального експерименту (діагностика рівня сформованості емоційного інтелекту старшого дошкільника, запропонована Нгуєн Мінь Ань);

– математико-статистичні – методи обробки і аналізу результатів дослідження.

СТАРШІ ДОШКІЛЬНИКИ, ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ,
ГІПЕРАКТИВНИЙ РОЗЛАД ТА ДЕФІЦИТ УВАГИ.

ВСТУП

Ряд складових забезпечують повноцінну готовність дошкільників до отримання знань та початку шкільного навчання: інтелектуальна, вольова, соціальна, мотиваційна, фізична складова. Старші дошкільники з гіперактивним розладом та дефіцитом уваги (далі – ГРДУ) в силу своїх особливостей мають труднощі формування складових готовності до навчання. Це обумовлено запізнілим дозріванням лобної долі мозку, яка відповідає за контроль та регуляцію поведінки.

Через те, що діти з ГРДУ гіперактивні, імпульсивні, мають нестійку увагу, вони мають труднощі в процесі комунікації (не дослуховують людей; «ковтають» слова коли говорять; не можуть встояти на місці та завершити розмову; ставлять багато питань, але не чекають на відповідь; не дотримуються норм поведінки; провокують конфлікти; не контролюють пориви агресії та ін.), що в свою чергу сприяє порушенню в процесі формування соціального та емоційного інтелекту (далі – ЕІ), як однієї з складових готовності до навчання.

Не дивлячись на затвердження технічних характеристик комплекту методик для проведення комплексної оцінки рівня розвитку дітей з ГРДУ (Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.09.2018 № 977), програми з корекційно-розвиткової роботи, включаючи поведінкові та освітні заходи для даної категорії дітей досі не розроблено.

Через недостатню вивченість проблеми розвитку дітей з ГРДУ та відсутність консенсусу щодо лікувальних та реабілітаційних заходів в українському науковому та педагогічному колах, питання щодо розробки ефективних методів корекційної роботи залишається відкритим, зокрема й питання щодо розвитку емоційного інтелекту у старшому дошкільному віці.

Саме тому вивчення рівня сформованості емоційного інтелекту дітей з ГРДУ в умовах дошкільного навчання є актуальною темою на сьогодні.

Вивченням проблеми дефіциту уваги та гіперактивності займалися такі українські та зарубіжні вчені: І. Брязгунов, Г. Варіна, О. Горбачук, Н. Заваденко, Т. Ілляшенко, Т. Каткова, І. Підлипняк, Л. Платаш, О. Прокоф'єва, Ю. Рибак, О. Романчук, Є. Суковський, І. Сухіна, О. Тохтамиш, М. Федоренко, О. Ферт, О. Царькова, Л. Чутко, В. Russell, D. Still та ін.

Емоційний інтелект є об'єктом дослідження в працях українських та зарубіжних вчених: І. Андреєва, Р. Бар-Он, Л. Виготський, Х. Гарднер, Дж. Гілфорд, Д. Гоулман, А. Гресь, С. Дерев'янка, Д. Карузо, Н. Коврига, Ж. Кучеренко, Д. Люсін, Дж. Мейєр, Н. Мельник, Е. Носенко, П. Саловей, Н. Харченко, А. Чернявська, С. Чечало, М. Шпак та ін.

Результати аналізу теорії і практики особливостей емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного віку з гіперактивним розладом та дефіцитом уваги дають підстави констатувати про наявність низки суперечностей між:

- необхідністю враховувати особливості емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного віку з гіперактивним розладом і спрямованість виховання в закладах дошкільної освіти на групові форми роботи, які не враховують цих особливостей;

- віковими та індивідуальними особливостями дітей дошкільного віку з гіперактивним розладом та їх недостатнім урахуванням у процесі розвитку емоційного інтелекту;

- потребою систематичної роботи щодо вивчення особливостей емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного віку з гіперактивним розладом та відсутністю розроблених та науково обґрунтованих рекомендацій, комплексів завдань для розвитку цього процесу.

Розв'язання зазначених суперечностей дасть змогу ефективно розвивати емоційний інтелект дітей старшого дошкільного віку з гіперактивним розладом і сприятиме оновленню змісту, форм і методів виховання дошкільників, методичного забезпечення цього процесу.

Ураховуючи актуальність, недостатню розробку проблеми виявлення особливостей емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного віку із гіперактивним розладом та дефіцитом уваги, специфіку роботи з дошкільниками і нереалізовані можливості у подальшому розвитку емоційного інтелекту, темою дослідження обрано «Особливості емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного віку з гіперактивним розладом та дефіцитом уваги».

Об'єкт дослідження: емоційний інтелект дітей старшого дошкільного віку із гіперактивним розладом та дефіцитом уваги.

Предмет дослідження: виявлення особливостей емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного віку із гіперактивним розладом та дефіцитом уваги.

Мета: теоретично вивчити та емпірично дослідити рівні сформованості емоційного інтелекту у дітей старшого дошкільного віку з гіперактивним розладом та дефіцитом уваги.

Відповідно до мети визначено основні завдання дослідження:

1. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури уточнити сутність поняття «емоційний інтелект», охарактеризувати особливості емоційного інтелекту у дітей з гіперактивним розладом та дефіцитом уваги.

2. Дібрати діагностичний інструментарій для визначення рівнів сформованості емоційного інтелекту старших дошкільників з гіперактивним розладом та дефіцитом уваги та проаналізувати отримані результати.

3. Розробити систему завдань для розвитку емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного віку з гіперактивним розладом та дефіцитом уваги.

Для досягнення поставленої мети, розв'язання визначених завдань нами були використані такі методи:

– теоретичні – вивчення та аналіз психолого-педагогічної наукової літератури; аналіз, синтез, порівняння та узагальнення матеріалів наукових, законодавчих і методичних джерел;

– емпіричні – проведення констатувального експерименту («Діагностика рівня сформованості емоційного інтелекту старшого дошкільника», запропонована Нгуєн Мінх Ань);

– математико-статистичні – методи обробки і аналізу результатів дослідження.

Методологічну і теоретичну основу дослідження становлять: філософські положення про духовні, емоційні, пізнавальні цінності та їх взаємозв'язок в розвитку особистості (В. Алексеєнко, І. Бех, А. Богущ, М. Вишневський, І. Єрмаков, І. Зайченко, О. Зеліненко, Дж. Майєр, Д. Ноумен, І. Прокопенко, П. Саловей, Ж. Юзвак та ін.); основні положення про емоційний інтелект (Г. Гарднер, Д. Гоулман, Д. Карузо, Дж. Майєр, П. Саловей, К. Черніс, та ін.); психологічні аспекти розвитку емоційного інтелекту (Л. Божович, О. Запорожець, О. Кононко, В. Котирло, Г. Кошелєва, О. Кульчицька, В. Мухіна, Е. Носенко, П. Якобсон та ін.); концептуальні положення теорії виховання і розвитку емоційного інтелекту (І. Андрєєва, Р. Бар-Он, Д. Гоулман, Д. Люсін, Дж. Майєр, Е. Носенко, К. Петрідес, П. Саловей, Е. Фернхем та ін.); нормативно-правові документи Міністерства освіти і науки України про дошкільну освіту.

Експериментальна база дослідження – ДНЗ (ясла-садок) комбінованого типу № 235 «Горошинка», ДНЗ (ясла-садок) комбінованого типу № 272 «Гномик».

Структура роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (39 найменувань), містить 4 таблиці, 2 рисунки, 1 додаток. Загальний обсяг роботи – 46 сторінок.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз проблеми вивчення особливостей емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного віку з гіперактивним розладом та дефіцитом уваги та проведене експериментальне дослідження дали змогу сформулювати наступні висновки:

1. Емоційний інтелект – здатність людини сприймати та усвідомлювати почуття та емоції (свої та чужі), розрізняти їх та користуватися інформацією спрямування мислення та діяльності.

При гіперактивному розладі та дефіциті уваги має прояв недостатньо сформована «керуюча функція», що викликає розлад імпульс-контролю; порушення прогнозування, планування та організації поведінки; порушення контролю уваги та здатності аналізувати інформацію; труднощі контролю емоцій; керування процесами збудження та гальмування. Що в свою чергу негативно впливає на успішне формування емоційного інтелекту відповідно до вікових норм.

У випадку відсутності корекційної роботи у дітей даної категорії стають помітні труднощі з соціальною адаптацією, наростає афективна напруга, закріплюється занижена самооцінка, може з'являтися загальна ворожість до оточуючих.

2. Оцінено рівні сформованості емоційного інтелекту старших дошкільників з гіперактивним розладом та дефіцитом уваги за допомогою методики Нгуєн Мінх Ань. Діагностичний комплекс складається з трьох методик: «Домальовування: світ речей – світ людей – світ емоцій», «Три бажання», «Що – чому – як». Діагностика проводилась на базі ДНЗ (ясла-садок) комбінованого типу № 235 «Горошинка», ДНЗ (ясла-садок) комбінованого типу № 272 «Гномик».

За результатами констатувального експерименту виявлено, що серед 5 старших дошкільників з гіперактивним розладом та дефіцитом уваги 80% дітей з низьким рівнем розвитку емоційного інтелекту, 20% – середнім.

Показники свідчать про недостатній рівень розвитку емоційного інтелекту для успішної соціалізації в школі та налагодженню стосунків з оточуючими. Адже під час діагностики було виявлено, що діти звертають увагу на свою бажання, потреби та емоції. В їх поведінці переважає імпульсивність, поверхневність сприймання словесної інформації, недостатня серйозність під час виконання завдання.

3. Провівши обстеження емоційного інтелекту старших дошкільників з гіперактивним розладом та дефіцитом уваги ми виявили, що такі діти мають недостатній рівень розвитку емоційного інтелекту. Тому виникла необхідність у доборі комплексу завдань, ігор, вправ та методів для розвитку емоційного інтелекту.

Запропоновані вправи для розвитку емоційного інтелекту сприяють ознайомленню з емоціями, їх проявами та процесом керування ними. Вправи націлені також на розвиток творчого потенціалу, уяви, витривалості та логічного мислення. Дібрані завдання передбачають залученість в процес виконання дорослого, який буде не лише озвучувати інструкцію, а й керувати процесом, називаючи всі емоційні реакції дитини, збагачуючи при цьому словник дошкільника та сприятиме зверненню уваги на емоційні прояви в конкретній ситуації.

Таким чином, отримані результати свідчать про те, що у старших дошкільників з гіперактивним розладом та дефіцитом недостатній рівень сформованості емоційного інтелекту. Процес формування достатнього для успішної соціалізації та адаптації рівня емоційного інтелекту досить складний. Тому допомога батьків у розвитку емоційного інтелекту є беззаперечною. Систематична і командна робота батьків, вихователів й інших фахівців сприятиме розвитку в дитини з гіперактивним розладом та

дефіцитом уваги емоційного інтелекту, підготовці її до навчання у школі та соціалізації серед однолітків.